

Verslag grondradarscan kapel Wijbosch, gemeente Schijndel

Inleiding

Op 16 februari 2015 is op verzoek van de Heemkundekring Schijndel, in samenspraak met de gemeente Schijndel, een scan van de ondergrond op het perceel met de vermoedelijke locatie van de eerste kapel van Wijbosch gemaakt. Het terrein waarop de scan is gemaakt werd door de Heemkundekring Schijndel aangewezen als de zekere locatie van de kapel. De plaats van de kapel op het terrein werd verwacht in de punt aan de zuidzijde.

Vorbereiding

Ter voorbereiding is gekeken naar de tiendkaart 1757 (bijlage 1), de gecorrigeerde hoogtekaart van Nederland (bijlage 2) en een verslag van Otto Thiers^a (bijlage 3). Als bijlage 4 is de topografische kaart te zien met als centrumaanduiding van het gescande gebied de RD-coördinaten 160020;403050.

Bij een eerder uitgevoerde veldloop op dit terrein door de Heemkundekring Schijndel^b zijn met name baksteenresten, lei en scherven aardewerk aangetroffen die voor het merendeel gedateerd zijn tussen 1250 en 1650. Bij grondboringen^c om de opbouw van de grondlagen vast te stellen was het op het middelste deel van het terrein slecht tot niet mogelijk tot enige diepte te boren door harde voorwerpen in de ondergrond.

Uitvoering

Met de voor de scan gebruikte erfgoedradar^d (bijlage 9) is het gebied in 3 verschillende stadia gescand. De resultaten van de eerste twee scans zijn weergegeven in bijlage 5. Bijlage 6 laat de samengevoegde scans zien en bijlage 7 een gecombineerd beeld van de topografische kaart, de scans en de locatie van de kerk zoals die op verschillende tekeningen te zien is.

Observatie

De eerste scan op 10 april 2015 toonde een verstoring in het noordelijke deel van de scan (bijlage 4, afbeelding 4) die doorliep in het niet gescande deel van het terrein. Indien deze versto-

ring gerelateerd zou zijn aan de hier verwachte kapel was er reden om ook het middendeel van het terrein te scannen, hoewel het verbazing opleverde bij de Heemkundekring.

Op 24 juli 2015 is het middendeel van het terrein gescand. Na verwerking van de data ontstond eenzelfde beeld (bijlage 4, afbeelding 5) als eerder bij de scan van de zuidzijde. Een in intensiteit toenemende verstoring ten opzichte van het omringende terrein die aansloot bij de eerste scan.

Om die reden is uiteindelijk op 18 juli 2016 het resterende terrein gescand, om tot een compleet beeld te komen (bijlage 5).

Op basis van dit totaaloverzicht kan niet vastgesteld worden of en waar ergens restanten van fundamente van de kapel gelegen kunnen hebben. Het beeld is hiervoor te amorf. Duidelijk is dat er over een groot oppervlak verstoringen in de ondergrond aanwezig zijn. Er lijkt een relatie te zijn met de puinrestanten die aan de oppervlak zijn gevonden en de hierboven genoemde melding bij het Provinciaal Depot.

In bijlage 6, waarin een tweetal afbeeldingen zijn gegeorefereerd op de topografische kaart, is geen logische samenhang te ontdekken tussen de resultaten van de scan en de positie van de kapel zoals aangegeven op de kadastrale kaart 1832-D3.

Conclusie

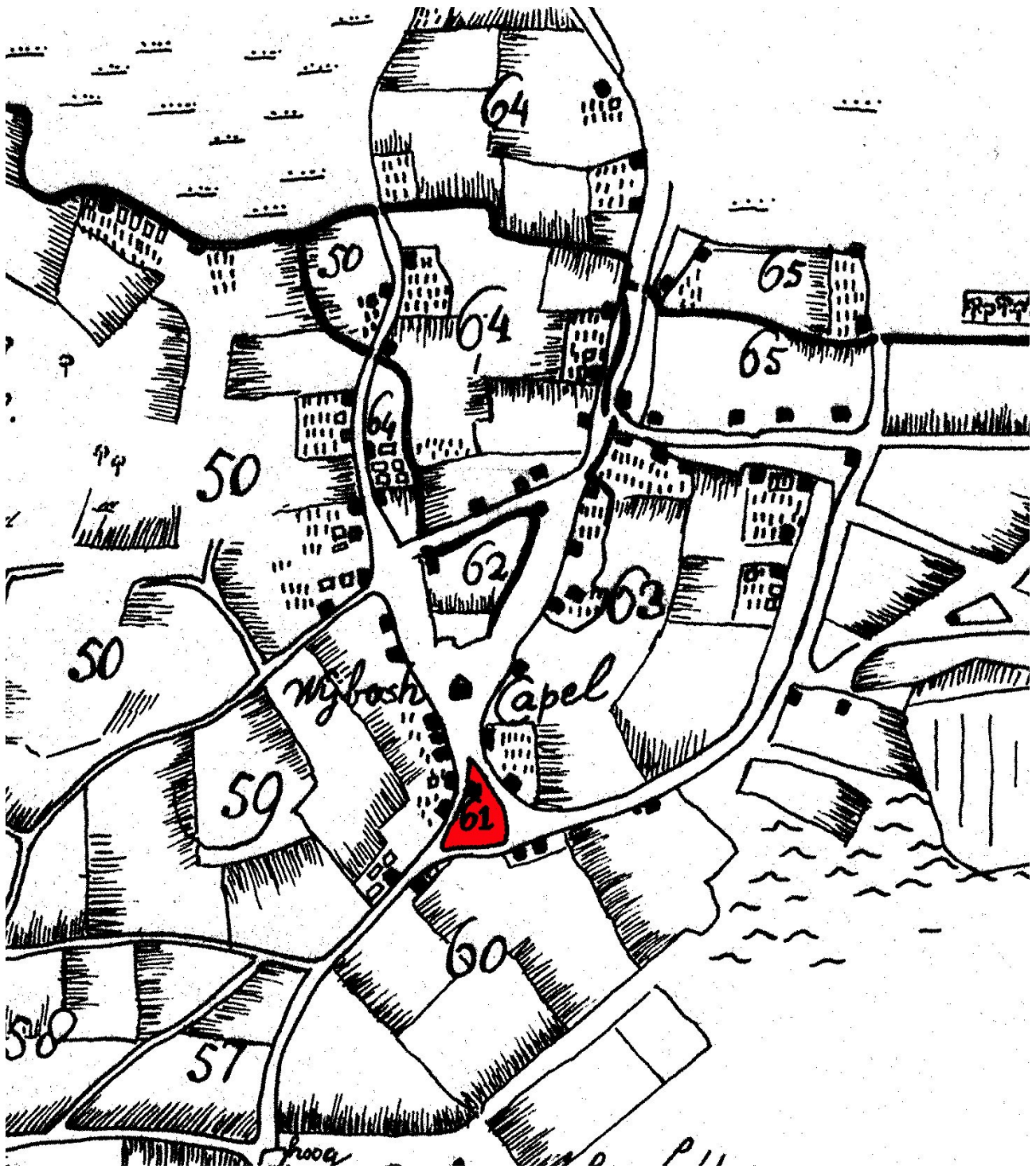
Op basis van het bovenstaande is het niet mogelijk een samenhang te vinden tussen de middels de bodemscan gevonden verstoringen en de historische- en kaartinformatie. Er is geen indicatie voor de aanwezigheid van funderingen van de kapel.

Uitsluitend archeologisch onderzoek zal voor een definitieve bevestiging van het bovenstaande kunnen zorgen. In dit kader wordt verwezen naar bijlage 7 in verband met mogelijke gevolgtrekkingen uit het bovenstaande.

Uiteraard is er vanuit de werkgroep WIMA altijd de bereidheid nadere toelichting op het bovenstaande te geven. Ook is het mogelijk aanvullende vraagstelling bij de werkgroep neer te leggen.

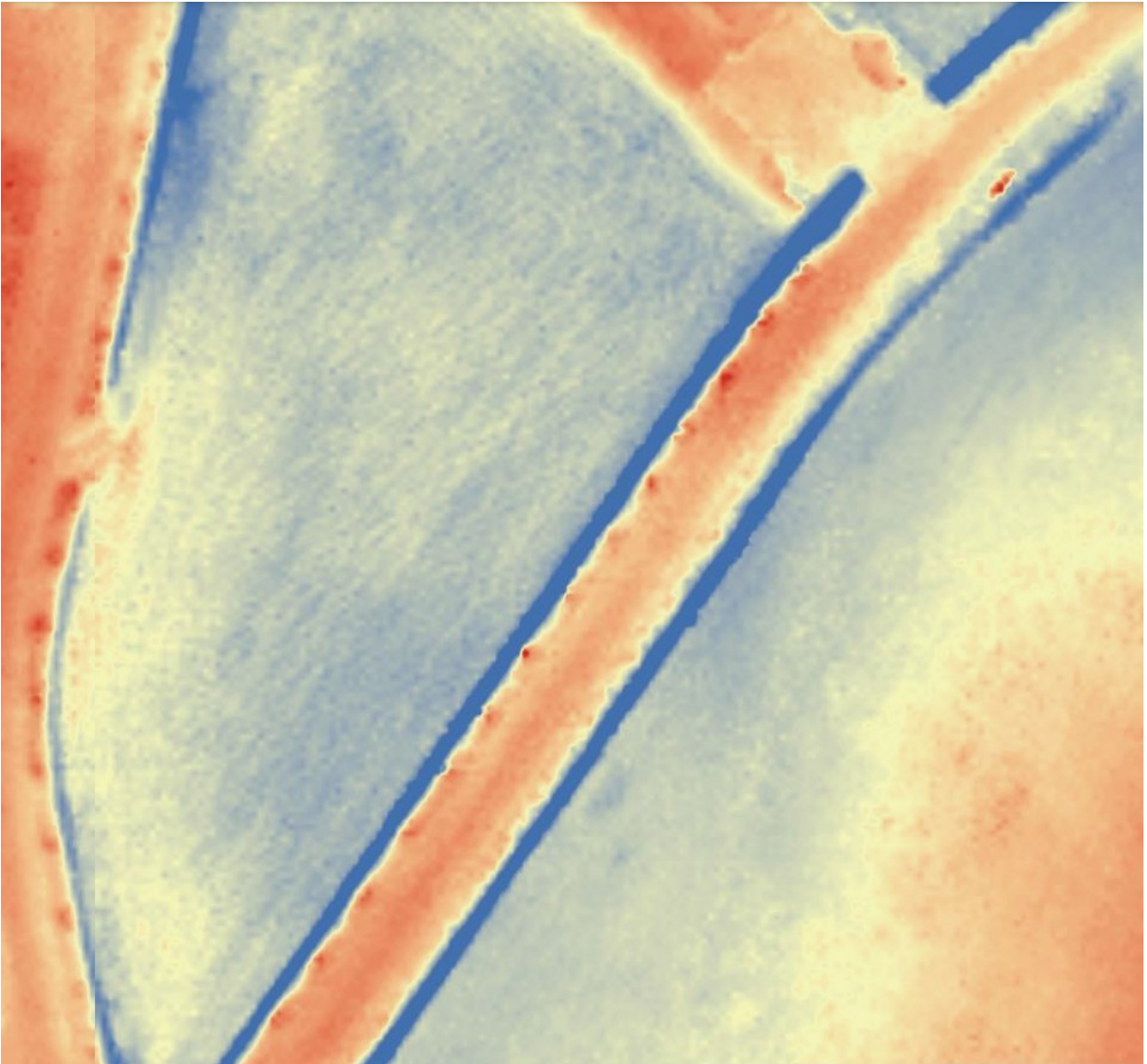
In beide gevallen kunt u contact opnemen met Ruud Hemelaar^e per e-mail of telefoon (zie hierboven voor contactgegevens).

BIJLAGE 1

Afbeelding 1: tiendkaart 1757

BIJLAGE 2

Afbeelding 2: AHN-2, dynamisch, rood-blauw

BIJLAGE 3

Wijbosch, gemeente Sint-Oedenrode, NB

Locatie:	Antoniuskapel, hoek Kapeleind / Schoolstraat, behorend tot parochie St. Servatius
Bisdom:	's-Hertogenbosch
Cultusobject:	Antonius Abt
Datum:	17 januari
Periode:	15e eeuw - heden
Adres:	H. Servatius, Broekkantsedijk 32 Wijbosch

Uit de periode dat de oude kapel in gebruik was, circa 1428 - 1850, is niets bekend over bedevaarten. Er zijn gedrukte litanieën uit 1878 en 1915. De eerste is uit de periode na de kapel en voor de parochiekerk. Begin 20e eeuw is in de parochiekerk een Antoniusaltaar geplaatst, waar op 17 januari de mis werd opgedragen en meegebracht water en brood werden gewijd. Waarschijnlijk een lokale verering, maar inzage in het parochiearchief werd geweigerd.

Topografie

- Kapel Antonius Abt, gesticht in of kort voor 1428. Eénbeukige ruimte, drie traveeën met aan de oostkant een lager koor. De oost- en westgevel waren trapvormig. Op het schip stond een klein torentje dat in 1836 tijdens een storm is weggeslagen. Kapel sinds 1648 buiten gebruik, een tijdlang als woning gebruikt. In 1850 afgebroken door de gemeente. Het tabernakel zou bewaard zijn door de familie Smits. Het is 1981 door mej. Michels uit Schijndel aan de kerk geschonken.
- Kerk H. Servatius 1884 in gebruik genomen, 1944 verwoest. Driebeukige neogotische kruiskerk met vijfzijdig gesloten koor en westtoren. Architect Herman Bekkers uit Tilburg. Bouwpastoor J.C. van Vroonhoven, kapelaan van Schijndel sinds 1871. Antoniusaltaar sinds 1908.
- Tweede St. Servatiuskerk, 1952, architect J.J. van Halteren, 's-Hertogenbosch.
- kapelletje herbouwd in 1986, tegenover de historische plek, onder auspiciën van de Werkgroep Monumenten en oude ambachten, samen met de Heemkundekring Schijndel, architect Virgilius van Liempd, fa. de Wit, en vrijwilligers.

Cultusobject

- beeld geschonken door gemeente Schijndel.

Verering

- Kapel (altaar) H. Nicolaus en Anthonius in Wijbosch, behorend tot de parochie Schijndel, 1510-1566, 1510-1524 met rector, 1510 2 missen, 30 libr. pag., 1524 3 missen, 30 libr. / Schutjes noemt rectoren va. 1494?/1542 tot 1633
- verkoopakte 1834: kapelmeesters hebben de grond rond de kapel gekocht van de gemeente
- 1841 en 1842 aflat en relikwie Antonius van Padua in St.--Servatiuskerk Schijndel, waartoe Wijbosch behoorde. Verband met verering Antonius Abt?
- brief 7 juni 1850 pastoor Antonius van Erp (Schijndel, 1831-1861) aan bisschop: zogenaamde kapelmeesters in Wijbosch hebben de overblijfselen van de kapel met de grond aan het gemeentebestuur overgegeven. Dit heeft de muren afgebroken en wil er woningen bouwen. Graag uw advies, het betreft tenslotte kerkelijke goederen. Hoe moet ik mij in deze zaak gedragen?
- gedrukte litanieën uit 1878 en 1915 waarin wordt vermeld dat de heilige bijzonder wordt vereerd ter afwering van de veepest. De eerste keer zal de goedkeuring aangevraagd zijn door de pastoor

van Schijndel. Wijbosch had nog geen kerk en de kapel was afgebroken. Misschien was kapelaan van Vroonhoven de initiator?

- Kerk in Schijndel te klein, besloten werd tot afscheiding van parochie Wijbosch. J.C. van Vroonhoven, 1e pastoor 1884-1903. A.F. van Roessel, 1903-1928. H.C.M. Franken 1928-1944. Adrianus Vissers 1944-1954. W. Hanegraaf 1954-1972. G. Bots, 1972-1980. ... H. Verhoeven

- In mei 1908 werd in de Servatiuskerk een Antoniusaltaar geplaatst. Op 17 januari werd daar de mis opgedragen. De vrouwen kwamen dan naar de kerk met een fles water en een stuk brood. Dat werd gezegd. Een deel nuttigde men zelf, de rest ging naar het vee (bron: H. Verhoeven 1984, uit memoriaal).

- In de oorlog klokken meegenomen, ook het Antoniusklokje uit de vroegere kapel met opschrift 'P. Nooren me fecit 1752'. September 1944 kerk kapotgeschoten.

- VKVL: nu geen bedevaart, wel wordt het kapelletje bezocht en wordt jaarlijks een oogstdankfeest gevierd in de maand.

Bronnen

A1 's-Hertogenbosch: Rijksarchief in Noord-Brabant, Archief parochie St. Servatius Schijndel, niet geraadpleegd, maar inventaris geeft niets over Antonius Abt (wel Antonius van Padua, relikwie 1842 en aflaat 1841);

Wijbosch: Parochiearchief, niet geraadpleegd, volgens de pastoor is alles in de oorlog vernietigd, maar zelf heeft hij in 1984 het parochiememoriaal gebruikt bij het schrijven van zijn boekje.

's-Hertogenbosch: Archief bisdom, Collectie Dagobert Gooren, litanieën; Parochie St. Servatius Wijbosch, map A, akte 7 april 1834 verkoop grond rond kapel door gemeente aan kapelmeesters, brief 7 juni 1850 pastoor van Erp aan H. den Dubbelden, over ruïne kapel in bezit van gemeente, map B varia, knipsels; Parochie St. Servatius Schijndel, niets van belang;

A2 G. Bannenbergh, A. Frenken en H. Hens, *De oude dekenaten Cuijk, Woensel en Hilvarenbeek in de 15de- en 16de-eeuwse registers van het aartsdiakenaat Kempenland* 2dln (Nijmegen: Gebr. Janssen, 1970) II, p. 318; Jan van Laarhoven, *Het schetsenboek van Hendrik Verhees* (Den Bosch: Merlijn, 1975) p. 52-53, tekening Antoniuskapel 1788;

B J.A. Coppens, *Nieuwe Beschrijving van het Bisdom van 's-Hertogenbosch* 4dln ('s-Hertogenbosch: Demelinne, 1840-1844) IIIb, p. 299-300, korte geschiedenis Antoniuskapel, als woning in gebruik, geen vermelding verering; L.H.C. Schutjes, *Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch* 6dln (St. Michiels-Gestel: Snelpersdrukkerij van het bisdom van 's Bosch, in het Instituut voor doofstommen, 1870-1876) V, p. 636-638, korte geschiedenis Antoniuskapel, geen vermelding verering; A. van Bokhoven, *Schijndel in oude ansichten* (Zaltbommel: Europese Bibliotheek, 1971) p. 57-59, foto's eerste Servatiuskerk; H. Verhoeven, *Servatius: 'n beknopte geschiedenis, 100 jaar Wijbosch* (Wijbosch; Parochie van de H. servatius, 1984) p. 14-19, 32;

Wiro Heesters, *Schijndel; historische verkenningen* (Waalre: Stichting Brabants Heem, 1984) p. 210, 212; *Cultuurhistorische inventarisatie Noord-Brabant M.I.P. Gemeente Schijndel* ('s-Hertogenbosch: Provincie, 1990) p. 23, 57, 213; B.A.H. Peters, 'Sint Antonius met het varken' in: *Heemkundebblad* 6(1996)1, p. 19-22, (niet aanw. op KUB); Peter Vermeulen, *Langs 's-Heren wegen. Veldkappellengids voor Noord-Brabant* (Eindhoven: Kempen Uitgevers, 1996) p. 157-158;

C PJMI-BiNdossier; VKVL 64b (1993); SKKN dossier, in parochiekerk niets m.b.t. Antonius Abt.

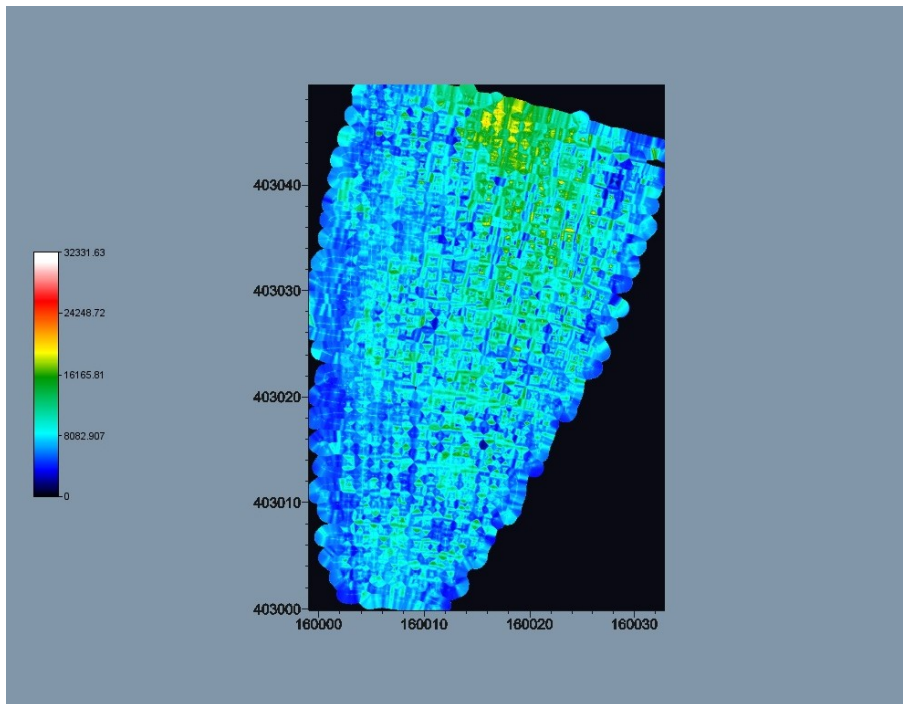
Ottie Thiers

BIJLAGE 4

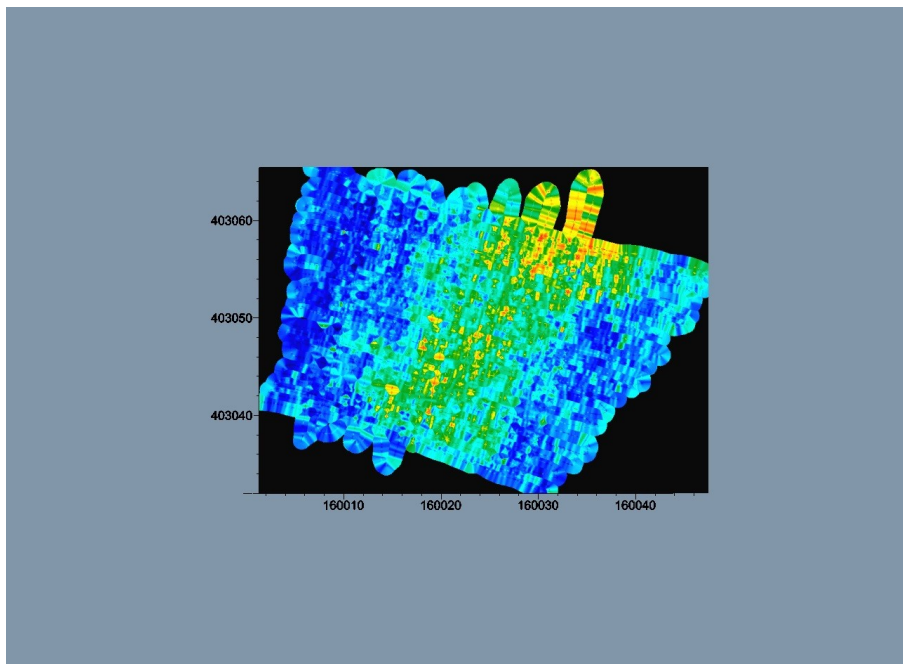

Afbeelding 3: topografische kaart, centrum veld RD ~160020;403050

BIJLAGE 5

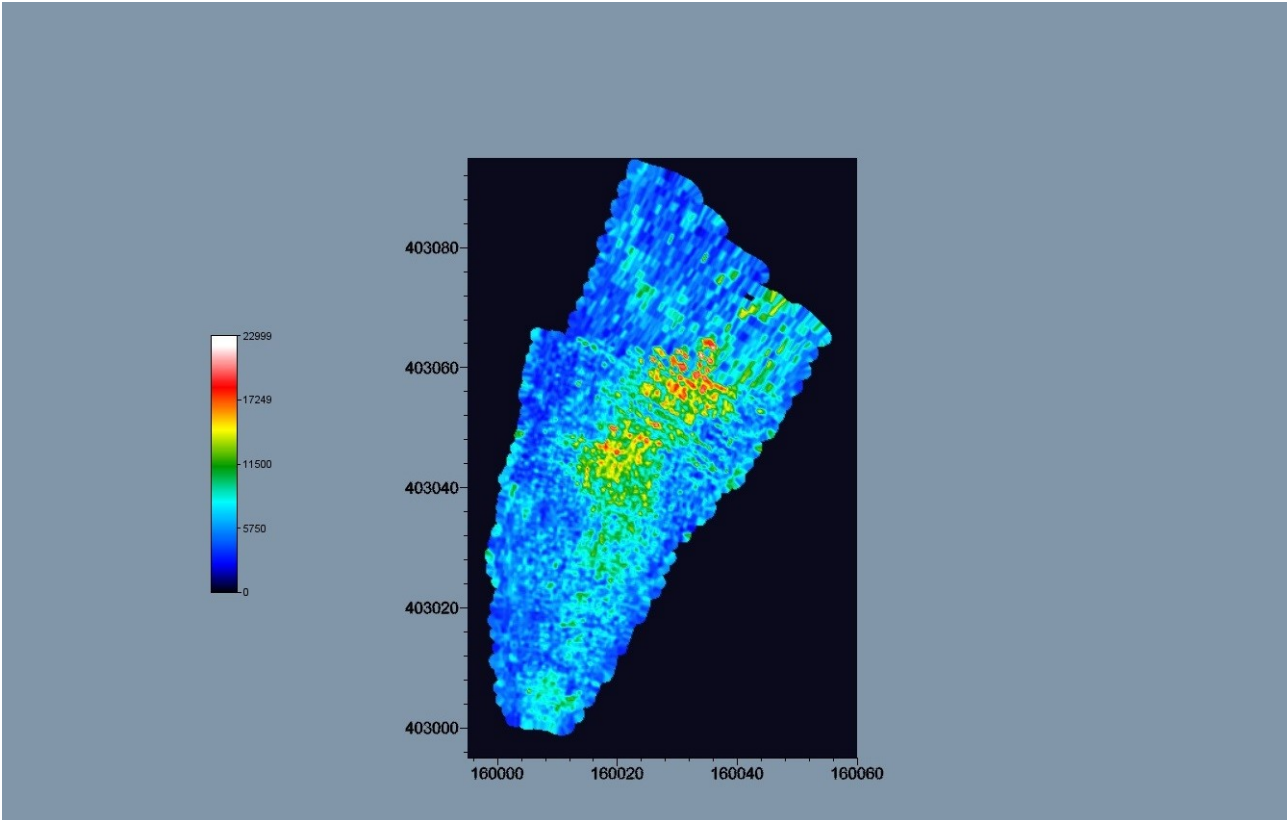

Afbeelding 4: onderzijde onderzoeksgebied, diepte 75 cm

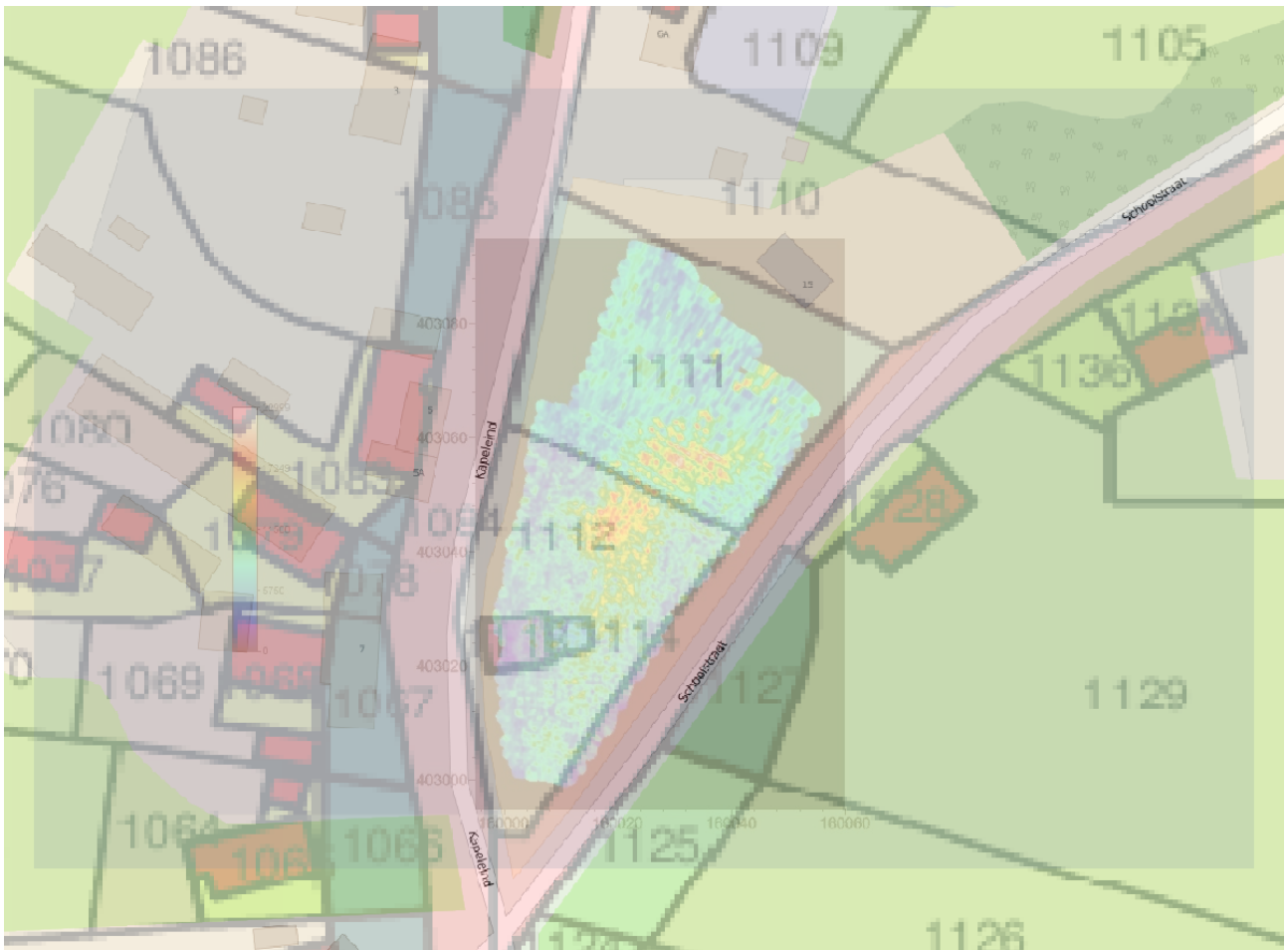
Afbeelding 5: midden onderzoeksgebied, diepte 75 cm

BIJLAGE 6

Afbeelding 6: scan totale onderzoeksgebied, diepte 75 cm

BIJLAGE 7

Afbeelding 7: topografische kaart, ?? kaart en scan gecombineerd, georeferentie in QGIS

BIJLAGE 8

Disclaimer:

Onderzoek door de WIMA met de Erfgoedradar wordt op zorgvuldige wijze uitgevoerd op basis van de voor het onderzoek gangbare technieken, inzichten en methodes en conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving.

Non-destructieve geofysisch metingen zoals toegepast zijn afhankelijk en beïnvloedbaar door lokale omstandigheden op de onderzoek locatie. De Erfgoedradar biedt nooit 100% zekerheid en geeft slechts een indicatie van verwachting van (archeologische) objecten in de ondergrond.

In dit kader dient ook opgemerkt te worden dat geraadpleegde bronnen voor identificatie niet altijd zonder fouten en volledig zijn. Daar de WIMA voor het verkrijgen van historische informatie afhankelijk is van deze bronnen, kan de WIMA niet instaan voor de juistheid en volledigheid van deze informatie.

Rapportage dient nimmer ten behoeve van archeologische prospectie. In opdracht en onder leiding van een bevoegd autoriteit kan de rapportage gebruikt worden als deelrapport van een KNA conform IVO rapportage.

GEO Professionals Nederland, als leverancier van de apparatuur, en WIMA, als uitvoerder van de scan, zijn op geen enkele manier aansprakelijk voor (graaf) schade ontstaan uit de aangeleverde rapportage. Het blijft altijd noodzakelijk om de resultaten van dit onderzoek te verifiëren door conventioneel (archeologisch) gravend onderzoek.

BIJLAGE 9

Technische specificaties van de door Geo Professionals Nederland beschikbaar gestelde apparatuur en software.

Erfgoedradar

Fabrikant: GT-Frontline B.V.

Type: InfraRadar M

Specificaties:

Frequentie: Single channel 500MHz gemiddeld (+/-250MHz)

Transmit rate: 115KHz

Scan rate: Maximaal 56 scans per seconds

Time range window: 50 ns

Antenne afstand: Kleiner dan 30 cm

Global Positioning System (GNSS)

Fabrikant: Spectra Precision

Type: SP80

Specificaties: GNSS

Technology: 240 channel 6G ASIC (o.a. GPS, GLONASS, GALILEO)

Mode: RTK (Real Time Kinematic) with DGPS/SBAS back-up mode Real-Time Accuracy (RMS)

Horizontal: 8 mm + 1 ppm, Vertical: 15 mm + 1 ppm

Radar software

Fabrikant: GT Frontline B.V./ Radar Systems Inc.

Opname software: RadarMap©

Processing software

Basic postprocessing: RadarMap©

Conversie ruwe meetdata naar data-file: RadarMap©

Geavanceerde postprocessing: Prism©

Presentatie en 3D modelling software

Fabrikant: Golden Software

3D-modelling: Voxler©

Final charting and mapping: Surfer©

- a Mevr. O. Thiers, historicus, Vught
- b G. Scheijvens, Archeoloog Meldpunt Bodemvondsten van de Provincie Noord-Brabant, Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Noord-Brabant melding 403828, vondstnummer 408166, objectcode 45GZ-91
- c G. van Kaathoven, 2015
- d Beschikbaar gesteld door B. Verbeek, GEO Professionals Nederland
- e R. Hemelaar, afdeling 23 AWN (AVKP), Werkgroep Innovatieve Meettechnieken in de Archeologie